HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

האומר לשפחתו. מעוברת: **הרי את כגת חורין.** בגט שכתוב זה וולדך עבד: **ונדה רמה.** משומכר כדילוף בסיפא שנאמר והשפח וילדיה תהיה לאדוניה משמע לאדוניה הולד [1] שתלך לאדוניה אין השפח לאדוניה אין הולד לאדוניה: **מאי פלמודא.** היכא שמעינן מהאי קרא דבריו קיימין: **אמר רבה אחדרבי יוסי הגלילי.** האי קרא אאדרבי יוסי קאי ולדה כאומה משום שנא׳ כו׳: **מתני׳ יוצין ממורין ליטהר.** מפסול זרעם שלא יהו בניהם ממזרים: **נגה עבד.** ואין ממזר להא ולדה כאומה: **כן חורין.** ומותר בישראלית: **הרי זה עבד ממזר.** בגמרא יליף לה בטעמא: **גמ׳ לפתחילה קאמר.** ממזר נותן שפחה דקסבר דכי כתיב [2] לא יהיה קדש בישראל כאב כתיב ולא בממזר: **או דיעבד קאמר.** ממזר שנתן שפחה אבל לכתחילה לא יעשה להא דישראל הוא וקריינן ביה לא יהיה קדש (דברים כג) דמתרגמינן לא יסב גברא וגו׳ דשפחה הרי היא כאשתו ובישראל הפקר וקדישת: **טיהרה את הזכרים.** שילכו למקום שאין מכירין ויאמר עבד אני ונותן שפחה ואין מוחה בידו: **ואת הנקבות לא טיהרה.** אין דרך אשה לגלות ממקומה ולנקבה תחבולות ליתנה בסתר מאחר שיש מוחין בידה שלא ר׳ טרפון דיעבד קאמר דאי לכתחילה כיון דאין מוחין בידה ממזרת נמי תנסיב לעבד: **עבד כנעני אין לו חיים.** אינו מתייחס אחר אביו דכתיב (ברא׳ כג) עם החמור עם הסומה לחמור כשהמה שאין הולד כרוך אחריו אלא אחר הילוך אי אינו נשפח לעבד מהני מילי: **אי הקדמיך אטרחיך נגנך.** אם הייתי מכירך קודם שנשפח אשה הייתי משיאך עצה לטהר בניך: **שפיר.** שהיה אומר לו ליקח שפחה: **מאי ניהו.** מאי הוא אחר ליה אינו לא היה מינסיב עצה למיעבד. ומשני דמינסיב לו עצה ואחר ליה זיל גנוב ותיזדבן לעבד עברי ותהא שפחה מותרת לך דמכרוהו בית דין רבו מוסר לו שפחה כנעני ולא עבד עברי: **אלא אי אמרת דיעבד מאי ניהו.** פי׳ הקונטרס מאי הוי דקאמר ליה אינו אלא עצה ולא הוה מנסיב ליה עצה למיעבד והש״ס נמי כשמ״ל זיל גנוב ותיזדבן בעבד עברי דהוה מצי למקשויי ומי שרי להשיאו עצה לגנוב ולעשות אינו אלא גמרא פריך שפיר עו״ל דאי הוה מקשה ליה הכי הוה [3] ליה לשנויי דאמר ליה זיל ומכור עצמך וכר׳ אלעזר דאמר מוסר לו שפחה כנענית [4]:

האומר [5] **לשפחתו הרי את בת חורין וולדך עבד הולד כמותה דברי ר׳ יוסי הגלילי וחכ״א** [א] **דברין קיימים משום שנאמר** [1] **האשה וילדיה תהיה לאדוניה מאי תלמודא אמר רבא אדרבי יוסי הגלילי: מתני׳ ר׳** טרפון אומר [2] **יכולין** ממזרין ליטהר כיצד ממזר שנשא שפחה [ב] הולד עבד שיחררו נמצא הבן בן חורין [3] **רבי אליעזר אומר הרי זה עבד ממזר: גמ׳** איבעיא להו רבי טרפון לכתחילה קאמר או דיעבד קאמר תא שמע אמרו לו לרבי טרפון טיהרת את הזכרים ולא טיהרת את הנקיבות ואי אמרת לכתחילה קאמר ממזרת נמי תינסיב לעבדא עבד אין לו חיים תא שמע דאושפזיכניה דרבי שמלאי ממזר הוה ואמר ליה אי אקדמתך טהרתינהו לבנך אי אמרת בשלמא לכתחילה שפיר אלא אי אמרת דיעבד מאי ניהו דמנסיב ליה עצה [א] ואמר ליה זיל גנוב ואיזדבן בעבד עברי ובשני דר׳ שמלאי עבד עברי מי הוה והאמר מר [ג] אין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג אלא לאו שמע מינה רבי טרפון לכתחילה קאמר [ד] שמע מינה אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר׳ טרפון: רבי אליעזר אומר הרי זה עבד ממזר: אמר ר׳ אלעזר מאי טעמיה דרבי אליעזר דאמר קרא [2] לו הלך אחר פסולו ורבנן ההוא [ה] בישראל שנשא ממזרת [ו] סלקא דעתך אמינא [3] למשפחותם לבית אבותם כתיב אתא לו אפקיה ורבי אליעזר לאו אע״ג דכתב למשפחותם לבית אבותם אתא לו אפקיה הכא נמי אף ע״ג דכתיב האשה וילדיה תהיה לאדוניה אתא לו אפקיה ורבנן כל ולד במעי שפחה כנענית כולד במעי בהמה דמי:

הדרן עלך האומר

[ז] **עשרה** יוחסים עלו מבבל [ח] כהני לוי ישראלי חללי גירי וחרורי ממזרי נתיני שתוקי ואסופי [ט] כהני לוי וישראלי מותרין לבא זה בזה [י] לוי ישראלי חללי גירי וחרורי מותרין לבא זה בזה [יא] גירי וחרורי [יב] ממזרי ונתיני שתוקי ואסופי כולם מותרין לבא זה בזה ואלו הם שתוקי [יג] כל שהוא מכיר את אמו ואינו מכיר את אביו [יד] אסופי כל שנאספ מן השוק ואינו מכיר לא את אביו ולא אמו אבא שאול היה קורא לשתוקי ברוקי: **גמ׳ עשרה יוחסים עלו מבבל:** מאי איריא דתני עלו מבבל ניתני הלכו לארץ ישראל מילתא אגב אורחיה קמ״ל [טו] כדתניא [4] וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה׳ אלהיך מלמד שבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל וארץ ישראל גבוה מכל הארצות בשלמא בית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל היינו דכתיב דברי עלמו [טז] ולהכי נקט זיל גנוב. והוה הדין נמי מצי למקשויי מי שרי למקשויי עלה למיגנב אלא מקשה מהכא סלקיה דאי הוה מקשי ליה הא הוה מצי ליה למנויי אלא דאמר ליה מכור עצמך ובכרכי מלעזר דאמר בפרק קמא (לעיל דף יד:) זה וזה רבו מוסר לו שפחה כנענית: **והאמר מר.** במסכת ערכין: **אלא נומן שפיובל נוהג.** דמאי למקרי ביה עד שנת היובל יעבוד [ט] עמך [ג]: **לא יצא לו.** דוד מחריו הוא מוסר לו שפחה כנענית ולא עבד עברי לא יצא אלא בזמן שהיובל נוהג. דבעינן ושבתם איש אל משפחתו ושבו (ערכין כט.). **אלא בזמן שהיובל נוהג.** דבעינן ושבתם איש אל משפחתו ושבו (גיטין סה.).

הדרן עלך האומר

שבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל. וקמת ועלית אל המקום שמע מינה לך עיר בארץ ישראל שאין יושבים בה ממנה (סנהדרין פז.). מכל שעריך קני עלייה משם לבית המקדש (זבחים נד:).

עשרה יוחסין עלו מבבל. כשעלו בני הגולה. ובגמרא מפרש לה דמשמעותן שמבטל מיוחסות הן שהפירים עזרא כל הפסולין משם והוליכן עמו [ט]: **חללין.** כהנים חללין שנולדו מפסולי כהונה: **וחרורי.** משומרי: **נתיני.** גבעוניים שמלו בימי יהושע ומתניהן ביבמות (דף עח:) **דוד גזר עליהם: שתוקי ואסופי.** מפרש להו וחזיל לישנא שתוקי כו׳: **לוי וישראלי חללי גירי וחרורי מותרים לבא זה בזה.** לפי שכהנים בחללי גירי וחרורי לא מחללה בללו וגיורת ומשוחררת בחזקת זונה [יא]: **גירי וחרורי ממזרים כו׳ מותרים לבא זה בזה.** דקסבר קהל גרים לא ליקרי קהל [ב] ולא הוזכרו ממזרים לבא בקהל גרים אבל לויים וישראלים בממזרי לא ושתוקי ואסופי ספק ממזרים הם ומותרים להתערב בממזרים כדאמר בגמרא (לקמן דף עב.) בקהל ודאי הוא דלא יבא בקהל ספק יבא: **ואינו מכיר את אביו.** וכשקורעין [ג] פלוני אבא אמו משתקעו: **בדוקי.** בגמרא [ד] מפרש ליה: **גמ׳ מילתא אגב אורחיה קא משמע לן.** על פי דרכו שהיה הולך ומדבר בדברי ליוחסין השמיענו ולמדנו דבר אחר שלשנא דנקט ולמדנו עוד ממנו דל״ש גמור מבבל: **משמע ליה למקדש גמור.** דמשמע מינה דהא בארץ ישראל משמעי קרא: **דברי**

הגהות הב״ח

(א) במשנה שנשא שפחה בנה עבד: (ב) רש״י ד״ה הלך וכו׳ עמך הם״ד ומ״כ מ״ש לו. לק יבא לו:

הגהות מהר״ב רנשבורג

א] גמ׳ וא״ל זיל גנוב ותיזדבן בעבד עברי. מה שמקשים הטועם ממקדש מלא לחם בגפו יבא בגפו יבא והכא ע״כ לא היה נשוי לחם כן מאי קאמר רבי שמלאי אי מקדימתך מלא ר״ל מקמי שנשא וכפרש״י קושיא זו כתובה על ספר דברי דוד להר״ן פרשת משפטים והכריח משם דמה שאמר בפסוק בגפו יבא היינו שאין המדון יכול לכופו אבל אם הוא רוצה מותר בשפחה וכמ״ש גם המ״ל פ״ג מהל׳ עבדים הל׳ ד׳ בשם הירושלמי ישועים״ם ודו״ק:

תום׳ ר״י הזקן

אין לו חייס. לעולם לכתחלה מותר, ואפילו הכי ממזרת אין לה תקנה שאם תנשא לעבד אין הבן מתייחס אחריו אלא אחריה ונמצא שהוא ממזר. **אם** כדמתיך. אם הכרתיך קודם שנשאת אשה הייתי משיאך עצה שבניה יהיו כשרים. לכתחלה. ממזר בשפחה מותר, היינו שהיה משיאו לישא שפחה וישתחרר

מסורת הש״ס

ו) ממזרת כה:, ב) יבמות עח., ג) [יבמות פה:], ד) גיטין סה. ערכין כט., ה) [בכת״י נוסף: כתיב], ו) יבמות פה., ז) [בע״י נוסף: ישראל], ח) סה עו. [נקמן עד.], ט) [בכת״י נוסף: דלמרן ישראל גבוהה מבבל], י) זבחים נד: סנהדרין פז., כ) [בדפו״ר שמועיל], ל) [דברים כג], מ) [לעיל יד ע״ב], נ) [ויקרא כה, ס. ומ״פ ערכין כט ע״ב], ע) [בכת״י נוסף: ס) [בכת״י שבידי׳ נוסף: לפניו], פ) [נקמן עד.], צ) [יבמות סה ע״ב], ק) [בדפו״ר שהוליך], ר) [בדפו״ר כתוב לשינויי ליה]. ש) [בע״ע תוס׳ לשיל טו ע״ב ד״ה ולימך וכסנ״], ת) [נדל״ן מן הספרונין. וכ״כ בכת״י שבידי״פ].

תורה אור השלם

1. אִם אַדְנָיו יִתֶּן לוֹ אִשָּׁה וְיָלְדָה לוֹ בָּנִים אוֹ בָנוֹת הָאִשָּׁה וִילָדֶיהָ תִּהְיֶה לַאדֹנֶיהָ וְהוּא יֵצֵא בְגַפּוֹ: שמות כא ד
2. לֹא יָבֹא מַמְזֵר בִּקְהַל יְיָ גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא יָבֹא לוֹ בִּקְהַל יְיָ: דברים כג ג
3. נָשׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי קְהָת מִתּוֹךְ בְּנֵי לֵוִי לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם: במדבר ד ב
4. כִּי יִפָּלֵא מִמְּךָ דָּבָר לְמִשְׁפַּט בֵּין דָּם לְדָם בֵּין דִּין לְדִין וּבֵין נֶגַע לָנֶגַע דִּבְרֵי רִיבֹת בִּשְׁעָרֶיךָ וְקַמְתָּ וְעָלִיתָ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: דברים יז ח

מוסף רש״י

הולד כמותה. משומכר, **דבריו קיימין.** והולד עבד (תמורה כה:). **מאי תלמודא.** קרא מסמע טפי כר׳ יוסי הגלילי, דמסתע דהולדות הולכין אחר האם (שם). **אין עבד עברי נוהג.** דאינו נמכר בזמן היובל (ערכין כט.). **אלא בזמן שהיובל נוהג.** דבעינן ושבתם איש אל משפחתו ושבו (גיטין סה.).

הדרן עלך האומר

שבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל. וקמת ועלית אל המקום, שמע מינה לך עיר בארץ ישראל שאין יושבים בה ממנה (סנהדרין פז.). מכל שעריך קני עלייה משם לבית המקדש (זבחים נד:).

הבנים. **אלא אי אמרת.** טעמא דרבי טרפון דיעבד, אבל לכתחלה אסור, ודאי רבי שמלאי לא משיאו עצה שיגנוב ועבד עברי שמכרוהו ב״ד מותר בשפחה ולא מוכר עצמו [לעיל יד, ב], ולהכי נקט זיל גנוב. **והוא הדין** דמצי לאקשויי מי שרי לאינסובי עצה למגנב, אלא דהוה מתרץ ליה דס״ל כר׳ אליעזר דאמר [שם] אפילו מוכר עצמו רבו מוסר לו שפחה כנענית. **והאמר מר.** במסכת ערכין [כט, א]. **אין דין עבד עברי נוהג [אלא בזמן שהיובל נוהג].** דקרינן ביה עד שנת היובל יעבוד עמך [ויקרא כה, מ]. **הלכה כרבי טרפון.** דממזר נושא שפחה אפילו לכתחלה דאפילו איסורא דרבנן ליכא שלא גזרו על השפחה לממזר מפני תקנת בניו. **סליק פירקא. מתני׳. עשרה יוחסין עלו.** כשעלו [לגולה] [בני הגולה]. **חללי.** כהנים שנולדו מן [ס] הפסולות לכהונה. **חרורי.** משוחררים. **נתיני.** גבעונים שמלו בימי יהושע ואמרינן ביבמות [עח, ב] דדוד גזר עליהם. **לבא.** כהני לויי וישראלי מותרים לשאת זה את זה. אבל חללה היא בלאו לכהן וגיורת ומשוחררת ספק זונות ניניהו. **גמ׳.** קסבר לא אקרו קהל.